

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методологія та організація наукових досліджень

загальна обов'язкова

за освітньо-професійною програмою «Екологічна безпека»

підготовки ступеня магістра

у галузі знань 10 «Природничі науки»

за спеціальністю 101 «Екологія»

Рекомендовано кафедрою соціальних і
гуманітарних дисциплін на 2023-2024
навчальний рік.

Протокол від «29» серпня 2023 року №1

Силабус розроблений відповідно до робочої програми навчальної
дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень»

2023 рік

Загальна інформація про дисципліну

Вивчення навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» передбачає:

- підготовку фахівців у сфері науково-дослідної роботи;
- усвідомлення магістрами сутності наукового пізнання;
- аналізу науки як специфічної форми пізнання, духовного виробництва і соціального інституту;
- ознайомлення із загальними закономірностями розвитку науки, її структурою, рівнями, методологією і методами наукового пізнання.

Внаслідок вивчення даної навчальної дисципліни передбачається розвиток логічно стрункого наукового мислення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у прикладній науковій роботі; формування наукового світогляду, що базується на ціннісних пріоритетах екологічної свідомості. На це розрахована навчальна дисципліна "Методологія та організація наукових досліджень".

Інформація про науково-педагогічних працівників.

Загальна інформація	Юрченко Любов Іванівна, професор, доктор філософських наук, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін соціально-психологічного факультету.
Контактна інформація	м. Харків, вул.. Чернишевська, 94, кабінет 413, тел..+380504005061.
E-mail	7733153@ukr.net
Наукові інтереси	- екологічна культура; - екологічна безпека; - соціальна відповідальність людини, суспільства;
Професійні здібності	Професійні знання і значний досвід екологічної теоретичної та прикладної діяльності а також філософсько-теоретичної діяльності; - значний досвід проведення навчальних занять у вищій школі з застосуванням творчих форм роботи
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Проведення наукових досліджень та підготовка і публікація за їхніми результатами тез доповідей на наукових конференціях, статей в наукових журналах; отримання патентів за екологічними напрямками.

Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Заняття з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» проводяться згідно з затвердженим розкладом. Електронний варіант розкладу розміщено на сайті університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосереди з 14.00 до 15.00 в кабінеті № 413 або онлайн. В разі додаткової потреби здобувача вищої освіти в консультації її час погоджується з викладачем.

Метою навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» є формування у майбутніх фахівців з екології системи знань щодо теоретико-методологічних засад, основних методів, підходів і прикладних розробок у сфері наукової та науково-дослідної діяльності.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	загальна обов'язкова
Навчальний рік	2023-2024
Семестр	1, 2
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	6
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	180
Розподіл часу за навчальним планом (в годинах):	
- лекції (годин)	24
- практичні заняття (годин)	-
- семінарські заняття (годин)	36
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсовий проект (робота) (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	120
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	25 (за рахунок самостійної роботи)
Форма підсумкового контролю	
(курсова робота (курсний проект); диференційний залік; іспит)	1-й семестр -диференційований залік, 2-й семестр -іспит

Передумови для вивчення дисципліни
Відсутні.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Екологічна безпека» вивчення освітнього компонента повинно забезпечити:

-досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПРН
Знати та розуміти фундаментальні і прикладні аспекти наук про довкілля.	ПРН01
Уміти використовувати концептуальні екологічні закономірності у професійній діяльності.	ПРН02
Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції природознавства, сталого розвитку і методології наукового пізнання.	ПРН03
Знати правові та етичні норми для оцінки професійної діяльності, розробки та реалізації соціально-значущих екологічних проектів в умовах суперечливих вимог	ПРН04
Демонструвати здатність до організації колективної діяльності та реалізації комплексних природоохоронних проектів з урахуванням наявних ресурсів та часових обмежень.	ПРН05
Знати новітні методи та інструментальні засоби екологічних досліджень, у тому числі методи та засоби математичного і геоінформаційного моделювання	ПРН06
Уміти спілкуватися іноземною мовою в науковій, виробничій та соціально-суспільній сферах діяльності	ПРН07
Уміти доносити зрозуміло і недвозначно професійні знання, власні обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу.	ПРН08
Уміти використовувати сучасні інформаційні ресурси з питань екології, природокористування та захисту довкілля.	ПРН11
Критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття з різних предметних галузей для вирішення теоретичних задач і проблем екології.	ПРН17
Уміти використовувати сучасні методи обробки і інтерпретації інформації при проведенні інноваційної діяльності	ПРН18
Уміти самостійно планувати виконання дослідницького завдання та формулювати висновки за його результатами.	ПРН19
Дисциплінарні результати навчання	<i>аббревіатура</i>
Знати теоретичні засади методології науково-дослідної діяльності	ДРН01
Уміти використовувати засоби, методи та прийоми наукового дослідження для наукового пізнання та отримання нових знань	ДРН02

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні, спеціальні (предметні) та спеціальні (фахові))	ЗК, ПК
Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	ЗК01
Здатність до пошуку, оброблення та аналізу даних з різних джерел.	ЗК06
Здатність проведення наукових досліджень в професійній сфері.	ЗК08
Обізнаність на рівні новітніх досягнень, необхідних для дослідницької та/або інноваційної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування	СК09
Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні екологічних проблем	СК10
Здатність до використання принципів, методів та організаційних процедур дослідницької та/або інноваційної діяльності.	СК11
Здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефахівців	СК13

Очікувані компетентності з дисципліни	аббревіатура
Здатність до використання навичок дослідження і творчої роботи для адаптації у професійній діяльності, розвитку раціонального, творчого мислення, застосовування наукових знань у практичній діяльності	ОКД01

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни

Модуль 1. Наука і пізнання як сфера людської діяльності

Тема 1.1. Наука як сфера людської діяльності, класифікація наук.

Витоки, становлення та розвиток сучасної науки. Суспільна роль науки. Наукове пізнання світу і світ науки. Специфіка науково-технічного знання з точки зору глобальних проблем сучасності

Тема 1.2. Поняття пізнання та його види. Рівні і форми пізнання.

Особливості наукового пізнання та його роль у сучасній техногенно-інформаційній цивілізації, гносеологія, епістемологія. Пізнання: системний підхід, синергетика, феноменологія. Методологічний плюралізм та принцип соціальної зумовленості пізнання, соціокультурний детермінізм

Тема 1.3. Проблема істини в пізнанні.

Істина та якісні характеристики знання Пошук критеріїв істинності наукового знання та продуктивності дослідницьких програм у сучасній методології науки Дослідницькі концепції К. Поппера, І. Лакатоса, Т. Куна.

Тема 1.4. Наука за умов трансформації суспільства.

Проблема соціальних наслідків науково-технічного розвитку. Наука і глобальні проблеми людства Технократична концепція ХХ ст.

Тема 1.5. Соціоморальні регулятиви науково-дослідної діяльності.

Актуалізація феноменів етики і моралі науково-дослідної діяльності. Аморальність та її "ціна" для сучасного соціуму. Етика взаємостосунків і моральний клімат у службових колективах організацій. Професійно-етичні кодекси: від стародавніх витоків до сучасності. Етичний аспект діяльності науковця.

Тема 1.6. Державне регулювання та фінансування наукових досліджень

Управління науковими дослідженнями. Організація наукових досліджень. Організація наукових досліджень в зарубіжних країнах. Проблема фінансування наукових досліджень.

Тема 1.7. Форми організації науки.

Інституалізація наукових досліджень. Наукові кадри. Наукові спеціальності

Тема 1.8. Управління наукою в Україні, гендерні показники.

Законодавство України про наукову та науково-технічну діяльність. Визначні відкриття сучасної біоекологічної науки; Нобелівське лауреатство, гендерні показники. Стан фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні.

Модуль 2. Форми і методи наукових досліджень

Тема 2.1. Структура та наукові методи пізнання.

Методологія теоретичних досліджень. Основи методології досліджень емпіричного рівня. Основні методи наукового дослідження:

Тема 2.2. Форми, моделі, парадигми пізнання.

Еволюційна модель К. Поппера росту наукового знання. Верифікація наукового знання. Фальсифікація наукового знання. Демаркація в науці.

Тема 2.3. Реальність та спостереження. Редукціонізм.

Зведення логічного позитивізму, синтетичних суджень до редукції, до висловлювань про чуттєвий досвід. Редукціонізм та мова і розуміння реальності, сутностей і явищ. Пошук критерію абсолютної достовірності знань.

Тема 2.4. Вплив теорії на спостереження. Релевантність

Вибір між альтернативними теоріями. Залежність теорії від спостерігача, від часу. Прогностичність як характеристика наукової теорії.

Тема 2.5. Детермінізм та передбачуваність.

Детермінізм як концепція, єдиного ланцюга причинності. Наукові закони на базі даних досліду і спостереження. Детермінізм як концепція, єдиного ланцюга причинності. Передбачуваність та обумовленість світу в площині детермінізму. Англійський емпіризм, німецький ідеалізм про передбачуваність і обумовленість речей.

Тема 2.6. Синергетика як нова стратегія наукового пошуку.

Теорія синергетики Концепції нестабільного світу, невизначеності та багато альтернативності розвитку, ідея народження порядку із хаосу. Дослідження С. Хокінга, брюссельської школи, І. Пригожина Теорія дисипативних структур. Нерівноважність як джерело нової організації, порядку.

Тема 2.7. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу.

Глобальний еволюціонізм – інтегральний дослідний напрям. Динаміка розвитку абіотичного, біотичного і соціального аспектів. Ідея світобудови як уявлення про єдність еволюціонуючої системи. Турбулентність процесів руйнування і творення, деградації і еволюції, порядок із хаосу у Всесвіті.

Тема 2.8.. Ефективність наукових досліджень.

Фактичний та потенціальний ефект наукового пошуку. Специфіка оцінки фундаментальних та прикладних наукових досліджень. Прикладне спрямування і практична реалізація результатів наукового пошуку

Тема 2.9. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Суть і види науково-технічної інформації. Методи пошуку і збору наукової інформації. Геоінформаційні (ГІС) технології. Методи математичного моделювання. Аналіз та інтерпретація інформації. Організація роботи з науковою літературою. Форми обміну науковою інформацією Патентні дослідження. Інтелектуальна власність. Закон про плагіат.

Тема 2.10. Оформлення результатів наукових досліджень

Форми наукової продукції. Правила написання та структура тез доповіді, наукової статті; кваліфікаційної роботи; звіту про НДР; монографії. Використання у наукових дослідженнях джерел іноземною мовою.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (очна (денна, вечірня) форма):

Назви модулів і тем	Кількість годин за формами навчання						
	усього	у тому числі					
		лекції	семінарські заняття	практичні заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	Поточний контроль
I семестр							
Модуль 1. Наука і пізнання як сфера людської діяльності							
Тема 1.1. Наука як сфера людської діяльності, класифікація наук	7	2	-	-	-	5	
Тема 1.2. Поняття пізнання та його види. Рівні і форми пізнання	9	2	2	-	-	5	
Тема 1.3. Проблема істини в пізнанні	7	2	-	-	-	5	
Тема 1.4. Наука за умов трансформації суспільства.	7	-	2	-	-	5	
Тема 1.5. Соціоморальні регулятиви науково-дослідної діяльності.	7	2	-	-	-	5	
Тема 1.6. Державне регулювання та фінансування наукових досліджень	7	-	2	-	-	5	
Тема 1.7. Форми організації науки.	9	2	2	-	-	5	

Тема 1.8. Управління наукою в Україні, гендерні показники	7		2			5	
Підсумкова модульна (контрольна) робота							МК 1
Разом за модулем 1	60	10	10			40	МК 1
2 семестр							
Модуль 2. Форми і методи наукових досліджень							
Тема 2.1. Структура та наукові методи пізнання.	12	2	2	-	-	8	
Тема 2.2. Форми, моделі, парадигми пізнання	12	2	2	-	-	8	
Тема 2.3. Реальність та спостереження. Редукціонізм	12	2	2	-	-	8	
Тема 2.4. Вплив теорії на спостереження. Релевантність	12	2	2	-	-	8	
Тема 2.5. Детермінізм та передбачуваність	12	2	2	-	-	8	
Тема 2.6. Синергетика як нова стратегія наукового пошуку	12	-	4	-	-	8	
Тема 2.7. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу	12	2	2	-	-	8	
Тема 2.8. Ефективність наукових досліджень.	12	-	4	-	-	8	

Тема 2.9. Інформаційне забезпечення наукових досліджень	12	2	2	-	-	8	
Тема 2.10. Оформлення результатів наукових досліджень	12	-	4	-	-	8	
Підсумкова модульна (контрольна) робота							МК 2
Разом за модулем 2	120	14	26			80	МК 2
Разом	180	24	36			120	МК 1, 2

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття пізнання та його види. Рівні і форми пізнання	2
2	Наука за умов трансформації суспільства.	2
3	Державне регулювання та фінансування наукових досліджень	2
4	Форми організації науки	2
5	Управління наукою в Україні, гендерні показники.	1
5	Проведення модульного контролю № 1	1
5	Структура та наукові методи пізнання.	2
6	Форми, моделі, парадигми пізнання	2
7	Реальність та спостереження. Редукціонізм	2
8	Вплив теорії на спостереження. Релевантність	2
9	Детермінізм та передбачуваність	2
10	Синергетика як нова стратегія наукового пошуку	4
11	Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу	2
12	Ефективність наукових досліджень.	4
13	Інформаційне забезпечення наукових досліджень	2
14	Оформлення результатів наукових досліджень	2
15	Проведення модульного контролю № 2	2
	Разом	36

Практичні заняття (не передбачено навчальним планом)

Лабораторні заняття (не передбачено навчальним планом)

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

З навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» передбачено виконання індивідуальних завдань. Окрім запропонованих, здобувач може самостійно обрати тему за погодженням з викладачем. Індивідуальна робота є елементом допуску до підсумкового контролю.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної (пошуково-аналітичної) роботи здобувачів вищої освіти:

1. Концепція С. Тулміна в методології наукових досліджень. Охарактеризувати, проаналізувати можливості застосування.
2. Дедуктивні методи в екологічних дослідженнях. Переваги та недоліки.
3. Сутність концепції К. Поппера в екологічній методології.
4. Методологія валеологічної діагностики за умов сучасних реалій світу.
5. Методологічні концепції екологічно повноцінного харчування.
6. Особливості методологічної концепції Т.Куна.
7. Методологічний принцип У. Оккама в екологічній науці.
8. Зв'язок методологічної доктрини С. Тулміна з теорією походження видів Ч. Дарвіна.
9. Оцінка екологічну повноцінність теплоенергетики на Україні.
10. Сутність індукції як методу в екологічних дослідженнях.
11. Специфіка позитивістських концепцій в науково-методичному полі екології.
12. Методологічна доктрина І. Лакатоса, її застосування в екологічних дослідженнях.
13. Сутність методологічної концепції Т.Куна, її застосування в екологічних дослідженнях.
14. Сфери методології та організації наукових досліджень в сучасній неоекології.
15. Сутність феномену фальсифікації по К. Попперу, його застосування в екологічних дослідженнях.
16. Гіпотези в екологічних дослідженнях; оцінка їхньої доцільності.
17. Застосування індуктивного методу в екологічній науці; позитивні та негативні сторони даного методу.
18. Сутність стадій проведення експерименту
19. Поняття кореляційного аналізу, приклади застосування.
20. Жанри, форми та структура наукових праць і творів.
21. Сутність проблем наукометрії та індикаторів науки.
22. Форми, моделі, парадигми наукових досліджень. Фальсифікація.
23. Явища кореляції реальності та спостереження в експерименті. Редукціонізм.
24. Вплив теорії на спостереження. Релевантність.
25. Принцип детермінізму та передбачуваність у науковому дослідженні..
26. Місце та характеристика науки про безпеку в сучасній системі знань.
27. Місце суб'єкта, об'єкта, предмета наукового дослідження в сучасній картині світу.

28. Роль і місце проблема інтелектуальної власності в сучасній науці.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен, диференційований залік, реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; презентації та виступи на наукових заходах.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль засвоєння вивченого матеріалу здійснюється на кожному практичному та семінарському занятті шляхом проведення опитування. Він призначений для перевірки якості засвоєння навчального матеріалу, стимулювання навчальної роботи здобувачів вищої освіти та вдосконалення методики проведення занять.

Поточний контроль може проводитися наступними способами:

– усне опитування – застосовується під час проведення усіх видів навчальних занять з метою визначення рівня засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу попереднього заняття;

– письмовий експрес-контроль – проводиться з метою перевірки рівня знань здобувачів вищої освіти за попереднє (декілька попередніх) занять, або після завершення вивчення здобувачами вищої освіти матеріалу модуля;

– тестовий контроль – як правило, проводиться після завершення вивчення здобувачами вищої освіти матеріалу певного модулю;

– комбінована форма контролю – поєднання під час проведення навчальних занять усного опитування та експрес-контролю, або експрес-контролю з тестовим контролем з метою максимального охоплення кількості залучених до контролю здобувачів вищої освіти і більш якісної перевірки рівня засвоєння ними знань.

Модульний контроль є компонентом поточного контролю і здійснюється у формі виконання здобувачами вищої освіти модульного контрольного завдання (контрольної роботи, тесту тощо) та є обов'язковим. Під час вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» проводиться два модульні контролю.

Сума балів за модуль визначається як сума поточних та контрольних балів з даного модуля. Оцінювання кожного контрольного модуля необхідно проводити таким чином, щоб звітність за результатами засвоєння модуля була за обов'язкові види робіт та допоміжні завдання (у цьому разі повинна враховуватись активність та поточна успішність здобувачів вищої освіти на семінарах, групових заняттях тощо).

З навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» підсумковий контроль у 1-му семестрі проводиться у формі

диференційованого заліку, у 2-му семестрі - екзамену.

Підсумковий контроль з дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» проводиться у формі екзамену.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять	
I. Поточний контроль				
Семестр 1 Модуль № 1	Семінари	5	5	25
	Модул. контроль (контрольна робота)	1	10	10
	Індивідуальна самостійна робота			65
	Разом за модуль № 1			100
	Разом за поточний контроль			100
	Разом за всі види навчальної роботи (диференційований залік)			100
II. Поточний контроль				
Семестр 2 Модуль № 2	Семінари	12	5	60
	Модул. контроль (контрольна робота)	1	10	10
	Разом за модуль № 2			70
	Разом за поточний контроль			70
	II. Екзамен			30
	Разом за всі види навчальної роботи			100

Поточний контроль

Критерії поточного оцінювання знань

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки та практичних навиків здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих навичок під час виконання завдань.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

5 балів – здобувач володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі, аргументовано висловлює свої думки та наводить приклади;

4 бали – здобувач орієнтується в обговорюваній тематиці, наводить приклади та висловлює свої думки;

3 бали – здобувач частково орієнтується в обговорюваній тематиці та

може навести приклади;

2 бали – здобувач частково орієнтується в обговорюваній тематиці та може окреслити деякі її аспекти;

1 бал – здобувач поверхово орієнтується в обговорюваній тематиці і не може окреслити основні її аспекти;

0 балів – здобувач не орієнтується в обговорюваній тематиці, не знаходить відповіді на проблемні питання (за змістом лекції), у висловлюваннях щодо окремих положень припускається суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка його подання, культура мовлення, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Модульний контроль є складовою поточного контролю і здійснюється через виконання письмової роботи під час проведення останнього практичного (семінарського) заняття в межах окремого залікового модуля. Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з трьох питань.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульних контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10 балів – вірно виконано всі завдання з дотриманням всіх вимог до виконання;

8-9 балів – вірно виконано всі три завдання, але недостатнє обґрунтування відповіді, допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

5-7 балів – виконано два завдання;

1-4 бали – виконано одне завдання;

0 балів – відповідь відсутня.

Індивідуальні завдання

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі аналітичної науково-пошукової роботи та презентації.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів (оцінюється в діапазоні від 0 до 65 балів):

65-60 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;

59-50 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки;

49-40 балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу;

39-30 балів – обсяг виконаних завдань становить від 80% до 89% від загального обсягу;

29-20 балів – здобувач виконав лише від 70% до 79% від загального обсягу;

19-15 балів – обсяг виконаної роботи становить від 50% до 69% від загального обсягу;

14-10 балів – виконана частина роботи складає від 40% до 49% від загального обсягу;

9-5 балів – виконана частина роботи складає від 20% до 39% від загального обсягу;

4-2 бали – обсяг виконаних завдань складає від 10% до 19% від загального обсягу;

1 бал – в цілому обсяг виконаних завдань складає менше 10% від загального обсягу;

0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньо-предметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Підсумковий контроль

Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів:

- поточного контролю роботи здобувача впродовж семестру;

- підсумкового контролю успішності;

- диференційований залік включає результати поточного контролю, модульної контрольної роботи та індивідуальної самостійної роботи.

Підсумкова оцінка за вивчений модуль визначається як сума поточних оцінок (балів) за вивченим модулем.

Підсумкова оцінка по завершенню вивчення дисципліни визначається за результатами екзамену.

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені (оцінюється від 0 до 30 балів):

30-27 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст теоретичного питання, правильно розв'язав усі практичні завдання з повним дотриманням вимог до виконання;

26-22 бали – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрив зміст теоретичного питання. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішено всі практичні завдання;

21-16 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускає окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішено два завдання;

15-10 балів – здобувач не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкриті зміст теоретичного питання та практичних

завдань, допускає суттєві неточності. Правильно вирішене одне завдання, інші – частково;

9-1 бал – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки. Частково вирішено практичне завдання;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичного питання та практичних завдань. Не вирішив жодного завдання.

Перелік питань і завдань до екзамену

1. Назвати та охарактеризувати основні складові структури наукового звіту (наукової статті, кваліфікаційної роботи).
2. Еволюційна модель розвитку науки С. Тулміна
3. Сутність агностицизму у науковому пізнанні.
4. Дати визначення об'єкта, предмета дослідження. Навести приклади за змістом теми своєї кваліфікаційної роботи за I бакалаврським рівнем.
5. Проблема методу пізнання Нового часу (Ф. Бекон, Р. Декарт).
6. Ідея як форма наукового пізнання.
7. Особливості посилань на літературні джерела наукового дослідження.
8. Позитивістські погляди в контексті наукового пізнання.
9. Загально-логічні методи пізнання; назвати та охарактеризувати.
10. Пояснити зміст структурних складових наукового звіту: «актуальність», «розробленість теми». Навести приклади за змістом теми своєї кваліфікаційної роботи за I бакалаврським рівнем.
11. Структура та зміст методології.
12. Проблема як форма наукового пізнання. Постановка проблеми
13. Пояснити зміст структурних складових наукового звіту: «мета роботи», «завдання роботи». Навести приклади за змістом теми своєї кваліфікаційної роботи за I бакалаврським рівнем.
14. Факт як форма наукового пізнання. Структура факту
15. Синергетика як нова стратегія наукового пошуку
16. Пояснити зміст структурних складових наукового звіту: «висновки», «новизна роботи». Навести приклади за змістом теми своєї кваліфікаційної роботи за I бакалаврським рівнем.
17. Емпіризм та раціоналізм; методологічні пошуки.
18. Гіпотеза як форма наукового пізнання. Вимоги до гіпотези
19. Назвати та охарактеризувати основні складові структури наукового звіту (наукової статті, кваліфікаційної роботи)
20. Концепція як форма наукового пізнання.
21. Методи та рівні наукового пізнання.
22. Теорія як форма наукового пізнання. Вимоги до теорії.
23. Функції науки в системі пізнання.
24. Особливості та правила посилань на літературні джерела наукового дослідження.
25. Форми наукового пізнання; пояснити, навести приклади.

26. Аналіз як загально-логічний метод пізнання. Пояснити сутність даного методу.
27. Види, структура та функції теорії
28. Синтез як загально-логічний метод пізнання. Пояснити сутність даного методу.
29. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу.
30. Абстрагування як загально-логічний метод пізнання. Пояснити сутність даного методу.
31. Узагальнення як загально-логічний метод пізнання. Пояснити сутність даного методу.
32. Проаналізувати емпіризм Ф. Бекона та раціоналізм Р. Декарта.
33. Інтелектуальна власність в контексті науково-дослідної роботи. Перевірка на оригінальність тексту звіту про наукову роботу, плагіат.
34. Концепція К. Поппера про верифікацію теорії.
35. Дедукція як загально-логічний метод пізнання. Пояснити сутність даного методу.
36. Моделювання як загально-логічний метод пізнання. Пояснити сутність даного методу.
37. Концепція розвитку знань Т. Куна
38. Концепція дослідницьких програм І. Лакатоса
39. Ідеалізація як загально-логічний метод пізнання. Пояснити сутність даного методу.
40. Системний підхід у науковому пізнанні
41. Методологічні принципи теорії синергетики.
42. Параметри дисипативної системи. Принцип та фактори відбору в такій системі.
43. Зміст та значення наукового принципу “бритви Оккама”
44. Проблема методу пізнання. Емпіризм та раціоналізм як головні методологічні протилежності.
45. Реальність та спостереження. Редукціонізм.
46. «Методологічний анархізм» П. Фейєрабенда
47. Вплив теорії на спостереження. Релевантність.
48. Позитивістські погляди в науці.
49. Узагальнення як загально-логічний метод пізнання. Пояснити сутність даного методу.
50. Індукція як загально-логічний метод пізнання. Пояснити сутність даного методу.
51. Навести порівняльну характеристику емпіризму Ф. Бекона та раціоналізму Р. Декарта.
52. Концепція К. Поппера зростання наукового знання. Фальсифікація.
53. Дедукція як загально-логічний метод пізнання. Пояснити сутність даного методу.
54. Пояснити зміст структурних складових наукового звіту: «висновки», «новизна роботи». Навести приклади за змістом теми своєї кваліфікаційної роботи за I бакалаврським рівнем.

55. Ідеалізація як загально-логічний метод пізнання. Пояснити сутність даного методу.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Сумлінне дотримання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

2. Активна участь в обговоренні навчальних питань, змістовна підготовка до аудиторних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

3. Під час аудиторного заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з навчальною метою і з дозволу керівника заняття.

4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

5. Під час виконання індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 70 % оригінального тексту при перевірці на плагіат, тези доповідей - не менше 90 %.

6. Здобувач допускається до складання підсумкового семестрового контролю, якщо він виконав усі види обов'язкових робіт, що передбачені відповідною робочою програмою навчальної дисципліни в семестрі та набрав за них необхідну кількість балів для допуску до підсумкового семестрового контролю.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Освітньо-професійна програма «Екологічна безпека» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в галузі знань 10 – Природничі науки, спеціальність 101 – Екологія. Бригада О.В., Божко О.С., Горносталь С.А., Ільїнський О.В., Чорнс К.Є. Х: НУЦЗУ, 2023. 21 с.
2. Юрченко Л.І. Методологія наукових досліджень у схемах, таблицях, прикладах: навч. посіб. Київ: УБС НБУ, 2014. 223 с.
3. Українська людина в європейському світі: виміри ідентичності. навч. посіб. / Юрченко Л.І. та ін. Київ: УБС НБУ, 2015. 609 с.
4. Юрченко Л.І. Соціальна відповідальність наукових комунікацій як важлива стратегічна перевага розвитку науки / Юрченко Л.І. та ін. Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. Vol.5, No 4/2017, S 139-143.
5. Юрченко Л.І. Технології в системі економічних та соціально-екологічних змін: навч. посіб. Київ: ВД «Професіонал», 2004. 177 с.
6. Юрченко Л.І. Гуманітарна складова вищої освіти у вимірах ХХІ століття: монографія. Київ: УБС НБУ, 2013. 323 с.
7. Данилян О.Г. Організація та методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Право, 2017. 448 с.
8. Кривоніс О.Б., Демченко О.М. Методологія науково-дослідної роботи:

- навч. посіб. Київ: Медицина, 2011. 160 с.
9. Абрамов В., Арутюнов В. Методологія системного підходу та наукових досліджень (дослідницькі та інноваційні процеси в державній службі): навч.-метод. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 178 с.
  10. Білоусова Т.П., Маркітанов Ю.О. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, 2004. 119 с.
  11. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник. К.: АБУ, 2002. 480 с.
  12. Вдовичин І.Я. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Львів: Вид-во Львівськ. Комерц. Академії, 2014. 248 с.
  13. Возний І.П. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. 144 с.
  14. Голіков В.А., Кузьмініх М.А., Онищенко О.А. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Одеса: ОНМА, 2014. 163 с.
  15. Грищук Ю.С. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Харків: НТУ «ХП», 2008. 231 с.
  16. Демківський А.В., Безус П.І. Основи методології наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Акад. муніцип. упр., 2012. 276 с.
  17. Ковальчук В.В., Моїсеєв Л.М. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Вид. 5-е перероб і допов. Київ: Професіонал, 2008. 240 с.
  18. Колесников О.В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Вид. 2-ге перероб і допов. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 144 с.
  19. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор, 2006. 206 с.
  20. Загороднюк С.В., Євмешкіна О.Л., Лещенко В.В. Методологія наукових досліджень з державного управління: хрестоматія. Київ: НАДУ, 2014. 180 с.
  21. Мокін Б.І., Мокін О.Б. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2014. 180 с.
  22. Олійник Н.Ю. Методологія наукових досліджень. навч.-метод. посіб. для студентів економічного факультету. Кам'янець-Подільський: Сисин Я.І., 2015. 110 с.
  23. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / А. Є. Конверський та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
  24. Соловійов С.М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 176 с.
  25. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. Вид 3-тє переробл. допов. Київ : Знання-Прес, 2003. 295 с.
  26. Юринєць В.Е. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Львів : ЛНУ, 2011. 179 с.
  27. Жилінська О.І. Науково-технічна діяльність у контексті самоорганізації : монографія. Київ : Парламентське видавництво, 2010. 552 с.

28. Онопрієнко В., Ткаченко В. Історія української науки: курс лекцій. К.: Варта, 2010. 652 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: nbuv.gov.ua
2. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка. URL: korolenko.kharkov.com.
3. Повнотекстова база даних видавничої корпорації Elsevier. URL: ScienceDirectFreedomCollection
4. Реферативна база даних та наукометрична платформа видавничої корпорації Elsevier. URL: SciVerseScopus
5. Комплексна система інформаційно-правового забезпечення. URL: www.liga.net
6. WorldLibraryofScience – Всесвітня наукова бібліотека ЮНЕСКО
7. Бібліотека Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua>

Розробник:
доцент кафедри соціальних і
гуманітарних дисциплін,
д.ф.н., проф.

Любов ЮРЧЕНКО